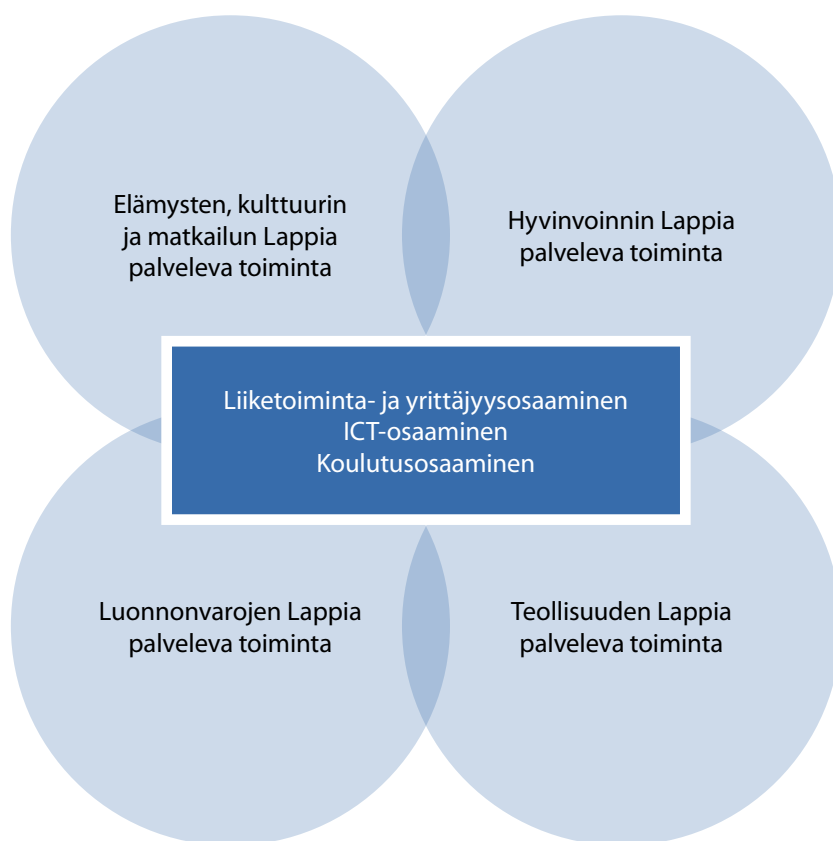

Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelma

2009–2012

Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelma 2009–2012

*Lapin korkeakoulu yhteisö -hanke /
Yrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan ryhmä*

Toimeksianto

Tavoitteena on kehittää korkeakoulujen yhteinen yrittäjyyttä tukeva yhteistoimintomalli sekä laatia korkeakoulujen innovaatiostратегia/-ohjelma

Työryhmä

Tarja Särkkä	LaY
Eero Pekkarinen	KTAMK
Jouko Tiirola	RAMK
Ari Konu	MKK
Juha Perkkiö	RAMK
Riitta Alajärvi-Kauppi	KTAMK
Tuomas Honka	LaY
Antti Syväjärvi	LaY
Eija Virtasalo	TEKES
Sami Laakkonen	LAPIN LIITTO
Satu Huikuri	LAPIN LÄÄNINHALLITUS
Sanna Peltoniemi	RAMK/MKK
Jari Soudunsaari	MKK

© Lapin korkeakoulukonserni
www.lapinkorkeakoulukonserni.fi

Graafinen suunnittelu ja toteutus: KTAMK viestintä, Pia Kuha
Kuvat: Kemin kaupungin kuvapankki (sivu 8), Mika Vertainen (sivu 13), RAMK (sivu 19)

Painopaikka: Kalevaprint, Oulu 2009

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
2 Lappi innovaatioympäristönä	6
3 Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelma	9
3.1 Visio ja tavoitteet	9
3.2 Innovaatiotoiminnan keskeiset periaatteet	9
3.3 Innovaatio-ohjelman asemointi	10
3.4 Korkeakoulujen innovaatiotoiminnan toimintamuodot	10
4 Innovaatiotoiminnan kohdentaminen	13
1) Elämysten, kulttuurin ja matkailun Lappi	14
2) Hyvinvoinnin Lappi	15
3) Luonnonvarojen Lappi	16
4) Teollisuuden Lappi	17
5) Läpileikkaavat osaamisalueet	17
5 Ohjelman toimeenpano	18
5.1 Ohjelman huomiointi korkeakoulujen ohjausjärjestelmissä	18
5.2 Painopistealojen toimeenpanosuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen	18
5.3 Osaamisen siirtoa kehittävä tutkimus	18
5.4 Innovaatiotoiminta tukeva ohjeistus	18
6 Ohjelman arviointi	19
7 Taustamateriaali	20

1 Johdanto

Vahvassa kehitysvaiheessa olevan maakunnan ja sen toimijoiden kehittyminen ja hyvinvointi edellyttävät jatkuvaa kilpailuetujen etsimistä ja palveluprosessien kehittämistä. Tätä monitahoista kehittämistyötä voidaan kuvata, tutkia ja aikaansaada toimijoiden, osaamisen ja resurssien muodostamien kokonaisuuksien, innovaatiojärjestelmien avulla. Näiden järjestelmien muodostamisen ja niiden osien yhteistyön kehittämisen kautta pyritään varmistamaan kehittämisvoimavarojen asiakaslähtöinen ja vaikuttava yhdistäminen. Innovaatiojärjestelmissä korkeakoulujen rooli ja tehtävät ovat keskeisiä, mutta ne ovat osoittautuneet käytännössä useilla eri aloilla ja alueilla haasteellisiksi.

Lapin yliopiston sekä Rovaniemen ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun rakenteelliseen kehittämisen tuloksena syntyvä Lapin korkeakoulukonserni ja sen tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistaminen ja fokusointi tarjoavat hyvän mahdollisuuden vahvistaa korkeakoulujen ja muiden kehittäjätahojen sekä korkeakoulujen ja yritysten yhteistyötä innovaatioihin tähtäävissä prosesseissa. Lapin korkeakoulukonsernia ja sen strategisia tavoitteita toteuttava *innovaatio-ohjelma* on korkeakoulujen yhteinen tahdonilmaus niistä kohteista ja toimintatavoista, joilla korkeakoulut aiempaa vahvemmin tukevat maakunnan yksityisen ja julkisen sektorin uudistumis- ja muutoskykyä. Innovaatio-ohjelmalla pyritään alueen osaamisen, yrittäjyyden ja liiketoiminnan kehittämiseen ja sillä tuetaan erityisesti alueen pk-yritysten kehittymistä.

Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelma kattaa valittujen painopistealojen kehittämistä tukevan tutkimus-, kehittämis- ja palvelutoiminnan *tukien sekä teknologisten, kaupallisten että sosiaalisten innovaatioiden syntymistä*. Toimeenpano tapahtuu

sekä konsernin yhteisten että konserniosapuolten omien hankkeiden ja perustoiminnan suuntaamisen kautta. Innovaatiotoiminnan kohteiden ja painopisteiden valinta ei kuitenkaan sulje pois vapaan tutkimuksen ja kehittämistyön mahdollisuuksia Lapin korkeakouluissa.

Innovaatio-ohjelman toteuttaminen tuottaa alueelle uutta, aluetta palvelevaa tutkimusta, koulutusta ja hanketoimintaa, joka puolestaan luo yrityksille ja muille organisaatioille *kilpailuetuja sekä parempia palvelukäytäntöjä*. Ohjelma parantaa innovaatio-toimijoiden yhteistyötä ja poistaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan päällekkäisyyksiä vahvistamalla palvelevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan koordinaatiota. Aluekehitysvaikutuksien lisäksi innovaatio-ohjelma profiloi korkeakouluyksiköiden toimintaa, vahvistaa tutkitun tiedon käyttöä kehittämistoiminnassa ja lisää henkilöstön palvelu- ja kehittämisosaamista. Sillä vastataan myös kansallisen ja kansainvälisen innovaatiopolitiikan haasteisiin. Ohjelma kannustaa lisäksi korkeakoulujen henkilöstöä pitkäjänteiseen T&K-toimintaan ja aktiiviseen vuorovaikutukseen toimintaympäristön kanssa.

Ohjelma on valmisteltu työryhmässä, johon on kuulunut edustajia Lapin korkeakouluista, Lapin liitosta, Lapin lääninhallituksesta sekä TE-keskuksen teknologiaosastolta. Työryhmän kokoonpanolla ja osallistavalla työskentelytavalla on varmistettu, että ohjelmassa esitetyt tavoitteet, toimintamuodot ja painoalat vastaavat niin korkeakoulujen, aluekehitysviranomaisten kuin muiden aluetoimijoiden näkemyksiä Lapin tulevaisuudesta ja T&K-toiminnan tarpeista. Työskentelyn tueksi ja perustaksi tuotettiin taustamateriaalia innovaatiotoiminnasta ja sen eri osa-alueista.

2 Lappi innovaatioympäristönä

Lapin korkeakoulut ovat osa lappilaista innovaatioympäristöä, joka rakentuu alueen taloudellisille olosuhteille, toimintatavoille ja kulttuurille sekä yhteiselle historialle. Lappilaista innovaatioympäristöä muovaavat myös toimijoiden verkostot ja sosiaaliset suhteet, mutta ennen kaikkea alueelliset resurssit, erityisesti kehittämisresurssit.¹

Innovaatiotoiminnan alueelliset olosuhteet

Lappi Suomen pohjoisimpana ja laajimpana maakuntana kattaa noin 99 000 km² alueen ja sen asukasmäärä vuonna 2007 oli 184 390 asukasta. Maakunnan väestönkehitys on laskeva ja väestöennuste vuodelle 2012 on Tilastokeskuksen mukaan 181 525 henkilöä. Alueen työttömyysaste on selvästi heikompi koko maahan verrattuna. Sama tilanne on myös BKT:n osalta Lapissa.

Lapin elinkeinorakenne muodostuu työllisyyden näkökulmasta pitkälti julkisen sektorin, ja etenkin julkisten palvelujen varaan. Muut tärkeät työllistäjät ovat teollisuudessa ja rakentamisessa. Lappi jakautuu edelleen kuuteen seutukuntaan, joilla on omat elinkeinorakenteensa, taloudelliset olosuhteet sekä osaamisresurssit. Seutukuntien vahvoja elinkeinoaloja ovat muun muassa prosessiteollisuus, matkailu, alkutuotanto sekä nousevana alana kaivostoiminta. Lapin seutukunnista Kemi-Tornion ja Rovaniemen seutu ovat vahvassa kehitysvauhdissa, kun taas esimerkiksi Itä-Lappi kärsii suurista taloudellisista muutoksista merkittävien työllistäjien lopettaessa toimintansa alueella.

Lapin sijainti Barentsin alueella puolestaan vauhdittaa maakunnan kansainvälistä toimintaa ja yhteistyötä eri maiden kanssa. Asemoituminen Euroopan,

Venäjän, Pohjoismaiden sekä arktisten maiden risteyskohtaan antaa hyvät mahdollisuudet tehdä uusia taloudellisia avauksia. Lappi voi hyötyä sijaintinsa vuoksi isoista investoinneista, joita Barentsin alueen teollisuudessa tehdään. Lapin maakunnan sijainti sekä ennen kaikkea maantieteelliset ominaispiirteet ovat seudun vahvuuksia. Alueen olosuhteet sekä upea luonto tarjoavat edellytyksiä vahvistaa jo olemassa olevia elinkeinoaloja sekä kehittää uutta taloudellista toimintaa.

Innovaatiojärjestelmän toimijat ja kehittämistoiminta

Lapissa on noin 9 000 yritystä, joista yli 99 % työllistää alle 50 henkilöä ja 93 % työllistää vähemmän kuin 10 henkilöä. Yritysten toimialarakenne on monipuolinen, mutta kasvuhakuisten yritysten määrä on pieni. Tästä huolimatta maakunnan yritysten t&k-menot ovat olleet nousussa ja yritysten merkitys innovaatiotoimijoina kasvanut. Lähivuosina on nähtävissä isoja investointeja eri aloille, mikä tarjoaa uusia mahdollisuuksia sekä kehittämistarpeita etenkin teollisuuden-, matkailun-, kaivostoiminnan-, kylmä- ja talvitekniikka-alan yrityksille. Myös yksityisen ja julkisen sektorin palvelujen kehittämistyölle on vahva tulevaisuus Lapissa.

Lapin korkeakouluilla on näkyvä rooli alueen innovaatiotoiminnassa. Koulutus muodostaa vahvan perustan korkeakoulujen innovaatiotoiminnalle. Koulutuksen tuottamaa osaamisperustaa vahvistaa monipuolinen tutkimus- ja kehittämistoiminta, mistä rakentuu pohja korkeakoulujen alueelliselle tehtävälle. Korkeakoulujen alueelliseen tehtävään kuuluvat erilaiset yhteiskunnalliset palvelutehtävät, kuten

1. Lapin innovaatioympäristöä ja -järjestelmää on selvitetty laajasti EU:n tutkimuksen 6. puiteohjelman TeRIS-projektissa, jonka raportteja D3.2a Regional Innovation System of Lapland ja D3.3 Analysis Report on hyödynnetty tämän osion laadinnassa.

vaikuttaminen alueelliseen kehittämiseen, osaamisen kehittämiseen ja taloudellisen hyvinvoinnin turvaamiseen. Korkeakoulut ovat kiinteä osa lappilaisien toimijoiden verkostoja ja ne tukevat toiminnallaan alueen yritystoimintaa ja palvelujen kehittämistä.

Korkeakoulujen kehittämistoiminnan vahvuutena on tutkitun tiedon soveltaminen käytännössä. Tiedon hyödyntämisen osaamista vahvistetaan edelleen. Lisäksi korkeakoulujen vahvuutena on vahva yhteistyö ja yhteinen tahtotila maakunnan kehittämisestä. Lapin korkeakouluilla on myös korkeatasoista tietoyhteiskuntaosaamista erilaisten opetusmenetelmien kehittämisessä, joilla tuetaan alueellista tasa-arvoa ja koulutuksen saavutettavuutta.

Toisen asteen ammatilliset oppilaitokset kouluttavat Lappiin ammattiosaajia eri aloille. Oppilaitokset tekevät yhteistyötä niin ammattikorkeakoulujen kuin alueen elinkeinotoimijoiden kanssa. Ammatilliset oppilaitokset ovat tiivis osa Lapin korkeakoulukonsernia muun muassa matkailu- ja kulttuuri-instituuttien kautta, ja oppilaitokset muodostavat korkeakoulujen kanssa hyvän kokonaisuuden innovaatio-toiminnan edistämiseen Lapissa.

Maakunnan valtion tutkimuslaitokset tuottavat korkeatasoista perustutkimusta ja toimivat yhteistyössä oman alansa asiantuntijoiden, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Tutkimuslaitoksilla on laajat ja pitkäjänteiset monikansalliset verkostot alan toimijoiden kanssa ja laitosten tutkijat ovat alansa tunnettuja asiantuntijoita. Tutkimuslaitosten vaikutukset alueen innovaatiotoimintaan ovat usein välilliset ja tapahtuvat pidemmällä aikajänteellä. Tulevaisuuden haasteena on Lapin korkeakoulujen

ja alueellisten tutkimuslaitosten tulosten hyödyntäminen aluekehityksessä, mikä edellyttää alueellisten toimijoiden (seutukunta, kunta) tukea.

Välittäjäorganisaatiot ovat hyvä linkki yritysten ja innovaatiojärjestelmän muiden toimijoiden välillä. Lapissa on useita erityyppisiä välittäjäorganisaatioita, jotka toimivat joko tietyllä elinkeinosektorilla tai ovat alueellisia kehittämissyhtiöitä. Välittäjäorganisaation rooli alueella on monitahoinen. Ne pyrkivät eri tavoin auttamaan yrityksiä kehitystavoitteissaan sekä etsivät sopivia kumppaneita kehittämishankkeisiin.

Yritysten sekä tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden innovaatiotoiminnan tueksi on Lapissa useita erilaisia rahoituskanavia ja T&K-toimintaan tarkoitettua rahoitusta on hyvin saatavissa. Lapissa on tarjolla niin valtakunnallisia kuin alueellisia tukipalveluita liittyen yritysten tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Innovaatiopolitiikan näkökulmasta monissa tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyvissä alueellisissa ohjelmissa ja strategioissa on käytössä avoin ja osallistava suunnitteluprosessi. Innovaatiojärjestelmän toimijat, kuten korkeakoulut, välittäjäorganisaatiot, viranomaiset, rahoittajat ja yrityssektorin edustajat osallistuvat yhteistyössä alueellisten tavoitteiden linjaamisen ja eri sektoreiden toimijoiden vaikutusmahdollisuudet ohjelmien sisältöön ja sitä kautta rahoitukseen ovat hyvät.

Innovaatio- ja osaamisvetoinen talous vahvistaa entisestään tutkimus- ja kehittämistoiminnan merkitystä alueiden kilpailukyvyyn edistämässä. Globaalit talouden muutokset korostavat huippuosaimisen tärkeyttä alueiden keskeisenä vetovoimateki-

jänä.² Huippuosaaminen rakentuu alueilla menestyvien yritysten, korkeakoulujen ja muiden tutkimuslaitosten, tuotannollisten ja palveluyritysten sekä rahoittajien vuorovaikutuksessa. Lapin innovaatiojärjestelmän toimijoilla on selkeä yhteinen visio siitä, miten aluetta kehitetään. Kehittämissilmapiiri on Lapissa yleisesti hyvä ja innovaatiojärjestelmän toimijat tuntevat toisensa. Innovaatiotoiminnan verkostot ovat pienet ja perustuvat usein kasvokkaiseen vuorovaikutukseen. Toimintayksikköjen pieni koko mahdollistaa jatkuvan muuntumisen ja joustavien työkäytäntöjen hyväksymisen.

Globaalissa ympäristössä menestyvät riittävän suuret ja erikoistuneet koulutus- ja tutkimusyksiköt, jotka ovat verkottuneet kansallisesti ja kansainvälisesti muiden osaamiskeskittymien kanssa. Yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tarpeisiin vastaava tutkimus- ja koulutustoiminta sekä tutkimustoimin-

2. Lemola 2006, 11.

nan yhä vahvempi priorisointi ja profiloituminen vievät korkeakouluja ja siten koko aluetta kohti kansainvälistä huippua.³ Huippuosaamisen keskittymät tuovat vaikuttavuutta kehittämistoiminnan suuriin kokonaisuuksiin, joihin osallistuminen on lappilaisille toimijoille suuri haaste.

Uudessa innovaatiopoliittisessa tilanteessa Lapin korkeakouluilta ja alueellisilta toimijoilta edellytetään yhä vahvempaa yhteistyötä sekä kehittämissurssien suuntaamista alueellisiin monialaisiin kehittämiskokonaisuuksiin, joissa yhdistetään alueen toimijat ja tuotetaan asiakas- ja aluelähtöisiä innovaatioita.

Lapin korkeakoulut haastavatkin innovaatiojärjestelmien muut toimijat rakentamaan yhdessä vahvaa asiantuntijuutta Lappiin valitsemalla innovaatiotoiminnan painoalat ja profiloituneet kehittämis-kohteet.

3. Lemola 2006, 12.

3 Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelma

3.1 Visio ja tavoitteet

Visio

”Lapin korkeakoulut ovat tunnettuja ja haluttuja innovaatiotoimijoita”

Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelman toteuttaminen nostaa lappilaisen korkeakoulukokonaisuuden vahvaksi ja tunnetuksi kehittäjiksi ohjelman kohdealoilla.

Kehitystavoite

”Alueen elinvoimaisuuden ja uusiutumiskyvyn lisääntyminen”

Lapin korkeakoulukokonaisuuden monipuolinen osaaminen tarjoaa pysyvän kehittämisvoiman ja kilpailuedun maakunnalle ja sen toimijoille.

Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelman tavoitteet

”Vahvistaa Lapin korkeakoulukonsernin roolia maakunnan ja sen toimijoiden kehittämistyössä”

- lisätä ja pitkäjänteistää alueen kehittämistä palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa
- suunnata toiminta vaikuttavasti maakunnan painopiste- ja kehittämisaloille
- varmistaa konsernimainen yhteistyö toiminnan suuntaamisessa, valmistelussa ja toteutuksessa

3.2 Innovaatiotoiminnan keskeiset periaatteet

Korkeakouluyhteistyö

- paras osaaminen korkeakoulurajat ylittävällä yhteistyöllä
- täydentävät vahvuudet

Asiakaskeskeisyys/-läheisyys

- korostunut tarpeiden huomiointi
- luottamus
- vaikuttavuus

Aluevaikuttavuus

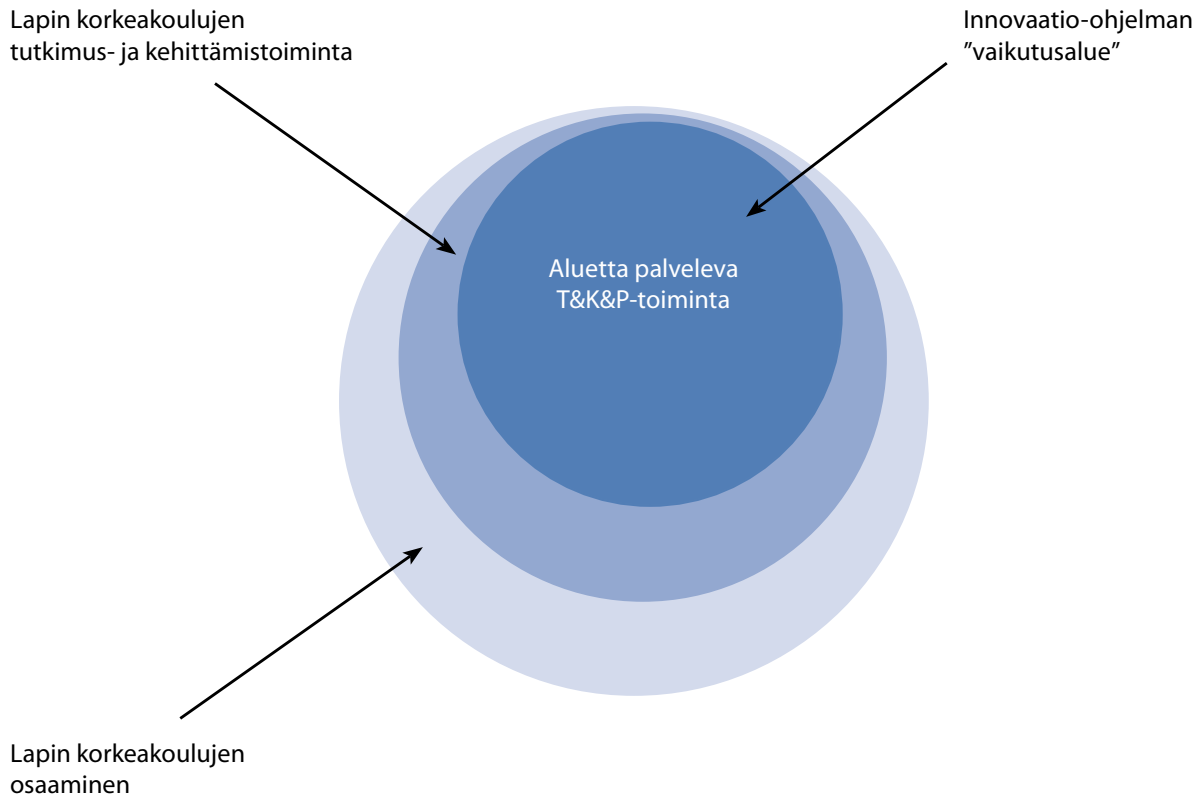
- koko maakuntaa palveleva toiminta
- yhteistyöverkosto

T & K-toiminnan monipuolisuus ja uudet muodot

- täydentävä kokonaisuus (innovation push + innovation pull)
- koulutuksen ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan integraatio = uudet innovatiiviset oppimis- ja työskentelytavat
- pienten palveluyritysten kehittämistoiminnan lisääminen
- kärkituotteet

Kansainvälisyyden lisääminen

- lähialuekansainvälistyminen
- asiakaslähtöinen/asiakasvetoinen kansainvälistyminen
- verkostoituminen kansainvälisten huippuosajien kanssa

Kuvio 1. Innovaatio-ohjelman vaikutusalue

3.3 Innovaatio-ohjelman aseointi

Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelman avulla koordinoidaan tulevaisuudessa Lapin korkeakoulujen toiminta-alueita ja sen toimijoita palvelevan tukevan tutkimus-, kehittämis- ja palvelutoiminnan (kuvio 1). Muihin päämääriin tähtäävä tutkimus ja tutkintoon johtava koulutus ei sisälly ohjelman vaikutusalueeseen.

3.4 Korkeakoulujen innovaatio-toiminnan toimintamuodot

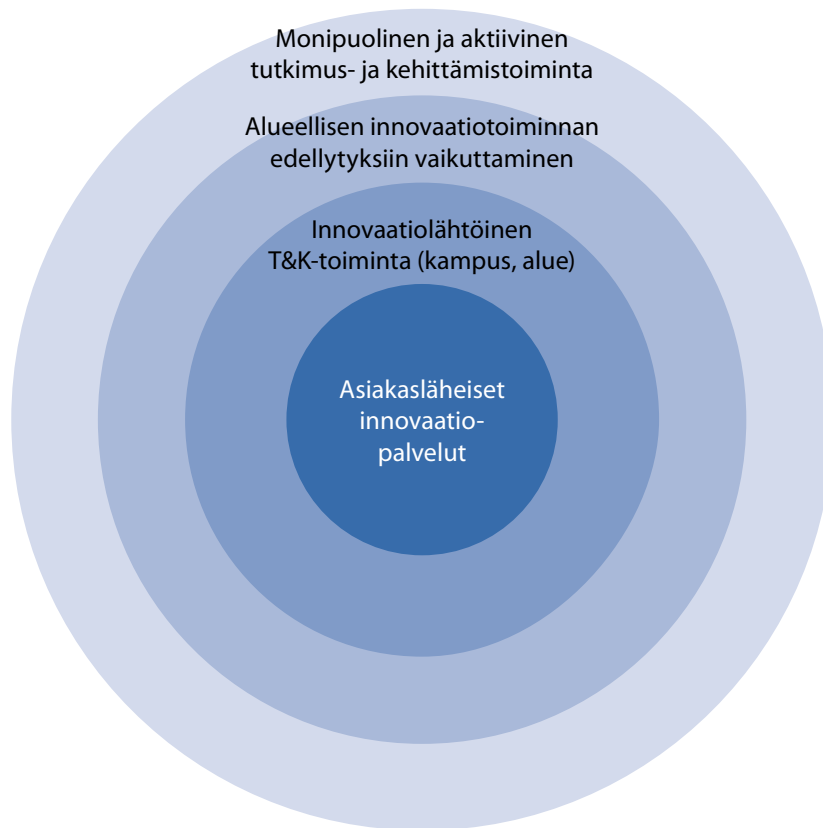
Lapin korkeakoulut ovat osa erilaisia kansainvälisiä, kansallisia ja alueellisia innovaatioympäristöjä. Lapin korkeakoulut toimivat näissä innovaatioympäristöissä eri tasoilla ja useissa rooleissa. Eri malleihin perustuvissa verkostoissa innovaatiotoiminta rakentuu korkeakoulujen oman osaamisperustan mukaan. Korkeakoulujen näkökulmasta tällöin tärkeitä kysymyksiä ovat, miten korkeakoulut siirtävät tietoaan eteenpäin, miten omaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa ja sen tuloksia voidaan hyödyntää yritystoiminnan ja yleisemmin aluekehityksen tuke-

na sekä miten kokonaisuudessaan omaa osaamista alueella hyödynnetään.

Korkeakouluilla on eri tapoja ja malleja vaikuttaa alueen ja siellä toimivien yritysten ja organisaatioiden kehitykseen. Lapin korkeakoulujen innovaatiotoiminta perustuu laadukkaaseen kansalliseen ja kansainväliseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Monipuolisen ja aktiivisen T&K-toiminnan avulla saavutettu osaamisperusta antaa puolestaan vahvan lähtökohdan vaikuttaa Lapin innovaatiopolitiikkaan ja alueen kehittämistoiminnan suuntiin. Aluetta palveleva innovaatiotoiminta perustuu eri kehittämisaloihin kohdennettuun koulutus-, tutkimus- ja hanketoimintaan, mitä vahvistetaan alueen eri toimijoiden tarpeisiin vastaavilla innovaatiopalveluilla. Lapin korkeakoulujen innovaatiotoiminnan tavat on koottu kuvioon 1.

Monipuolinen ja aktiivinen tutkimus- ja kehittämistoiminta

Innovaatiotoiminnan edellytyksenä on korkeakoulujen tasokas ja monipuolinen tutkimustoiminta sekä alueen tiedontuottajien verkostoituminen niin kansallisten ja

Kuvio 2. Lapin korkeakoulujen innovaatiotoiminnan muodot

*kansainvälisten tiedontuottajien kuin alueen yrityssektorin kanssa.*⁴

Lapin korkeakoulut ovat pohjoisuuden eri osa-alueiden kansallisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita. Korkeakoulut osallistuvat kansallisiin tutkimus- ja kehittämishjelmiin sekä rakentavat pysyviä yhteyksiä muun muassa kansalliseen innovaatiostrategiaan ja -politiikkaan. Alueellisesti Lapin korkeakoulut muodostavat kumppanuuksia koulutus- ja tutkimuslaitosten, yritysten, kehittäjäorganisaatioiden sekä viranomaisten kanssa.

Kansainväliseen yhteistyöhön Lapin korkeakoulut tuovat uutta ja monitieteistä tietoa ja osaamista pohjoisen ja arktisen kysymyksistä. Korkeakoulut tekevät kansainvälistä innovaatiotoimintaa osallistumalla yhteisiin hankkeisiin EU:ssa, Barentsin alueella, Perämerenkaarella ja laajemmin eri mannerten välisenä yhteistoimintana. Lapin korkeakoulujen tavoitteena on osallistua yhä enemmän kansainvälisiin tutkimusohjelmiin ja hankkia omalle tutkimus- ja kehittämistoiminnalleen kansainvälistä tunnettuutta.

Alueellisen innovaatiotoiminnan edellytyksiin vaikuttaminen

*Aluekehityksen ja siihen kuuluvan innovaatiopolitiikan yhtenä kulmakivenä on seudun institutionaalinen kapasiteetti ja organisaatioiden kyvykkyys.*⁵

Lapin korkeakoulut ovat maakunnallisia, erikoistuneita kehittäjiä, jotka toimivat poliittisen päätöksen tukena tuoden yhteistyöhön tutkimuksen ja kehittämistoiminnan kautta saavutettua tietoa ja osaamista. Lapin korkeakoulut tuovat maakunnan innovaatiopolitiikkaan erikoistunutta ja monipuolista tietoa, jossa välittyy eri alojen kansalliset ja kansainväliset kumppanuudet ja yhteistyöverkostot. Korkeakoulut tuottavat sisältöjä alueellisiin ohjelmiin esittämällä omaan osaamiseen perustuvia ongelmanratkaisuja. Korkeakoulut alueen tärkeinä tiedontuottajina muovaavat maakunnan kehittämisalojen tulevaisuuden suuntaa tuottamalla ja jakamalla ennakointitietoa eri alojen näkymistä ja kehittämistoiminnan mahdollisuuksista. Korkeakoulut myös tekevät

4. Hautamäki 2008, 56–77.

5. Sotarauta & Kosonen 2003, 1.

4 Innovaatiotoiminnan kohdentaminen

Lapin korkeakoulut vahvistavat innovaatiotoimintaansa sisällöllisesti kohdentamalla korkeakoulujen omaa ja yhteisesti tuotettavaa tutkimus-, kehittämis- ja palvelutoimintaa kohteisiin, jotka ovat maakunnan vetovoimaisuuden ja kehittymisen kannalta keskeisiä ja jotka vaativat tutkimus- ja kehittämis-toiminnan lisäpanostuksia. Innovaatiotoiminnan kohteiden selkiyttämällä luodaan perusta tarjottaville innovaatiopalveluille ja niiden tuottamisessa tarvittaville kumppanuuksille, parannetaan kehittämishanketoiminnan hallittavuutta ja vaikuttavuutta, edistetään eri toimijoiden vuorovaikutusta sekä tuotetaan sisältöjä maakunnallisiin ja kansallisiin keskusteluihin innovaatiotoiminnan suunnasta ja valinnoista.

Innovaatiotoiminnan kohdentamisella tavoitellaan alueellisen vaikuttavuuden lisäksi vahvojen tutkimuskärkien muodostumista korkeakouluihin. Vahva ja tunnustettu osaaminen tuottaa sekä kansallista että kansainvälistä näkyvyyttä ja arvoa, joka välillisesti vahvistaa myös innovaatiokeskeisen T&K-toiminnan perustana olevan tutkimusosaamisen edellytyksiä.

Lapin korkeakoulujen innovaatiotoiminnan kohteissa yhdistyvät maakunnan ja sen avainkehittämisalojen tarpeet sekä korkeakoulujen nykyinen ja tuleva osaaminen. Ohjelman kytkeytyminen maakunnan kehittämistyöhön on varmistettu johtamalla toiminnan tarpeet ja kohteet maakunnan ja avainalojen kehittämisasiakirjoista.

Lapin korkeakoulujen innovaatiotoiminnan kehittämiskohteet on koottu neljään painopistealaan, jotka ovat

Elämysten, kulttuurin ja matkailun Lappi
Hyvinvoinnin Lappi
Luonnonvarojen Lappi
Teollisuuden Lappi.

Painopistealojen kehittämistä tukee Lapin korkeakoulujen läpileikkaavat osaamisalueet, joita ovat

liiketoiminta- ja yrittäjyysosaaminen
ICT-osaaminen
koulutusosaaminen

Ohjelmassa painopistealat kuvataan omina osa-alueina, mutta ohjelman toimeenpanovaiheessa varmistetaan sekä painopistealojen rajapintojen että läpileikkaavien osaamisalueiden luomat kehittämismahdollisuudet.

Lapin korkeakoulukokonaisuus tukee innovaatioiden syntymistä kohdentamalla tutkimus- ja kehittämistoimintaansa seuraavasti:

1) Elämysten, kulttuurin ja matkailun Lappi

Lapin matkailu kehittyy nopeasti ja edellytykset kasvulle ovat hyvät. Lapissa tavoitteena on kasvattaa matkailijamäärää, edistää yritysten kansainvälisyyttä, parantaa kannattavuutta ja luoda kysyntää ympärivuotiselle matkailulle. Laadukkaita palveluita, uutta yhteistyötä ja liiketoiminnan kannattavuutta etsivässä kehittämistyössä noudatetaan eettisesti kestävä matkailun periaatteita. Luovat toimialat ovat puolestaan vahvistamassa asemiaan Lapissa ja etsi-

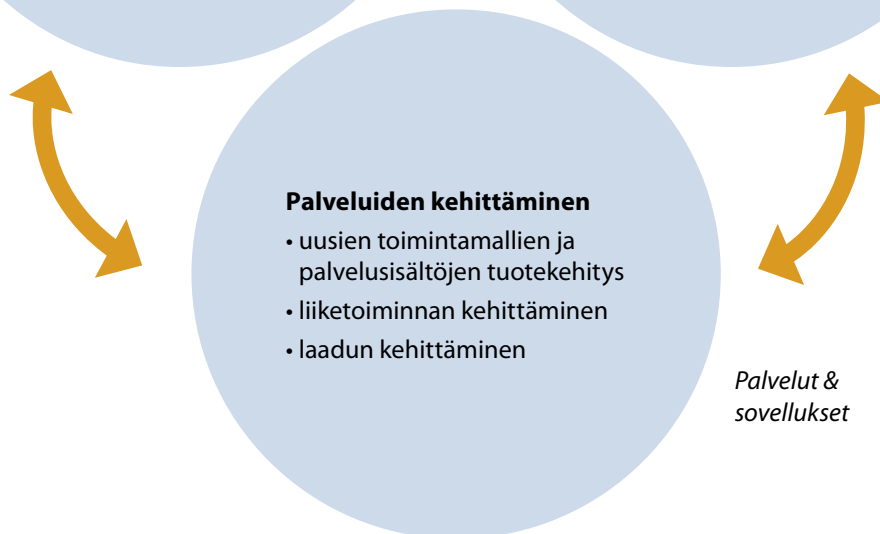
vät uusia markkinoita niin matkailusektorilta kuin viestinnän ja median aloilta, mikä edellyttää muun muassa kulttuuriperinnön saavutettavuuden turvaamista tulevaisuutta varten. Tavoitteena on, että Lapissa on entistä enemmän luovilla toiminta-aloilla toimivia yrityksiä sekä toimivia yhteistyöverkostoja uusien toimialojen kehittämiseen. Kehittämistyössä huomioidaan yhä paremmin erilaiset näkökulmat sekä tuetaan matkailun kestävää kohdekehittämistä.

Elämysten, kulttuurin ja matkailun Lappi

Kohdetta palveleva tutkimustieto

Kohteen toimintatapojen kehittäminen

Palvelut & sovellukset

2) Hyvinvoinnin Lappi

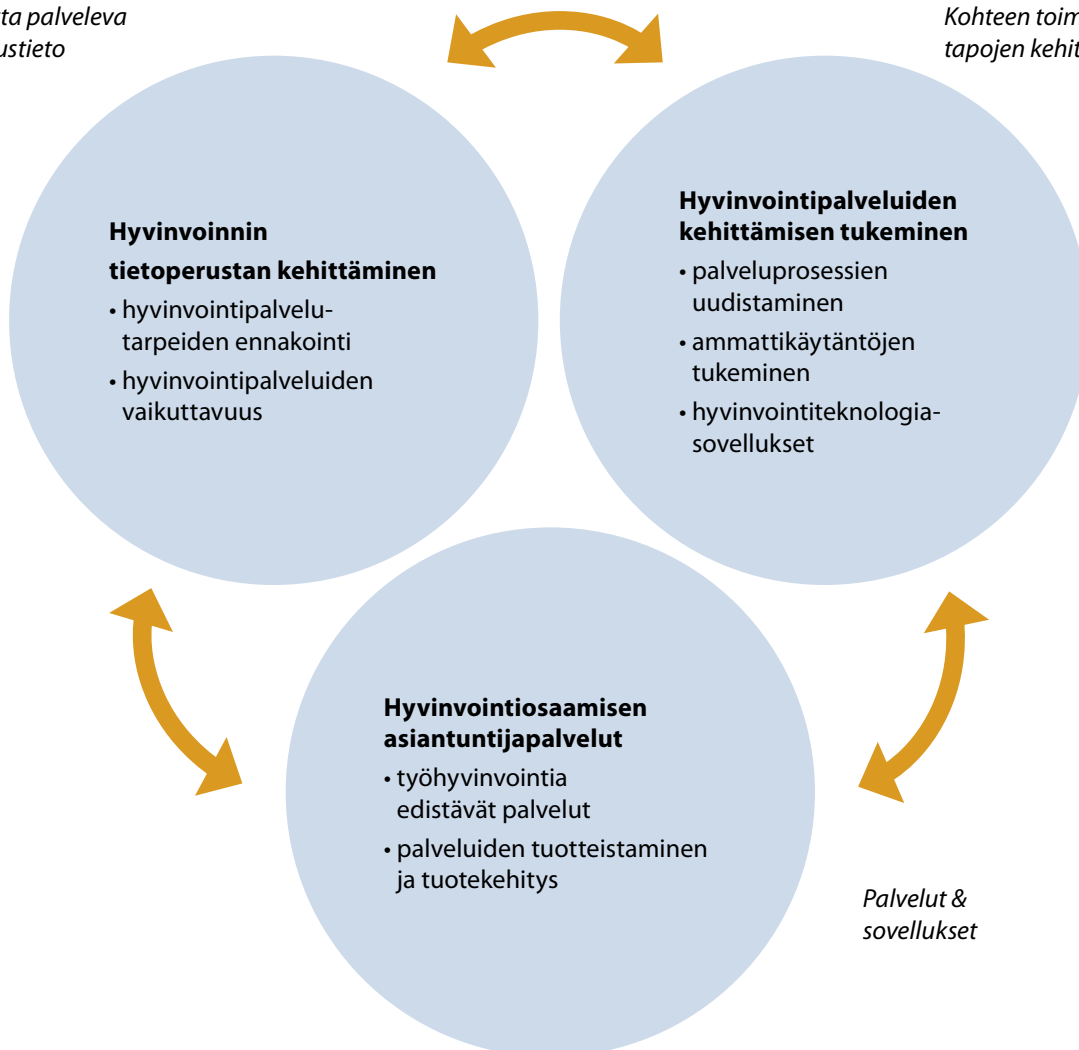
Lapin asukkaiden ja Lapissa matkailevien palvelutarpeet ja hyvinvointipalvelut ovat voimakkaassa muutoksessa väestön ikääntyessä. Palvelutarpeiden muutos edellyttää alan eri toimijoiden tiivistyvää yhteistyötä sekä uusia ratkaisuja palvelurakenteisiin ja -prosesseihin. Uusia palveluita ja tuotteita tuote-

taan ylläpitämään niin työelämässä kuin työelämän ulkopuolella olevien ihmisten toimintakykyä ja hyvinvointia, missä liikunnalla ja siihen liittyvillä palveluilla on suuri merkitys. Hyvinvointi- ja liikunta-alan yrittäjyys sekä hyvinvointiteknologian hyödyntäminen lisääntyvät nopeasti.

Hyvinvoinnin Lappi

Kohdetta palveleva tutkimustieto

Kohteen toimintatapojen kehittäminen

3) Luonnonvarojen Lappi

Tulevaisuudessa Lappi tunnetaan puhtaasta luonnostaan, metsistään ja luonnontuotteistaan, mikä edellyttää luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja luonnon biologisen monimuotoisuuden turvaamista. Luonnon hyvinvointi on sekä väestön viihtyvyyden että matkailun kehittämisen edellytys. Myös elintarviketeollisuuden laatu ja imago ovat riippuvaisia

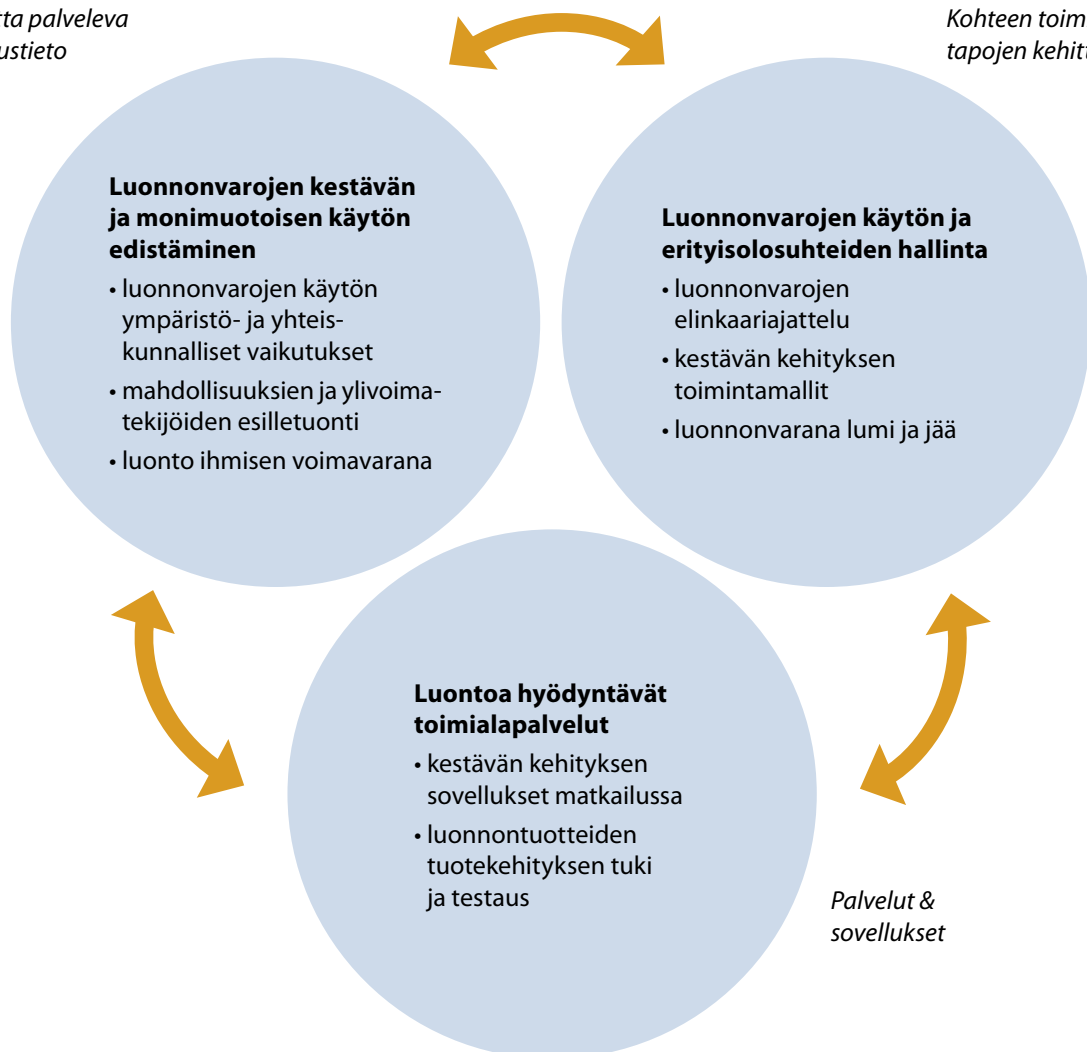
luonnon hyvinvoinnista. Lapin asema turvallisten ja maukkaiden tuotteiden kehittäjänä ja jalostajana korostuu entisestään lähivuosina. Tavoitteena on, että tuotteiden kehitys ja tuotanto säilyvät lappilaisilla toimijoilla ja alalle syntyy uusia erikoistuneita yrityksiä ja osaamiskeskittymiä.

Luonnonvarojen Lappi

(luontoympäristön erityispiirteet, luonnonvarat, luonnontuotteet)

Kohdetta palveleva tutkimustieto

Kohteen toimintatapojen kehittäminen

4) Teollisuuden Lappi

Teollisuus on yksi tärkeistä Lapin aluetalouden tukipilareista. Teollisen toiminnan vahvistamiseksi Lapissa tuetaan alan yritysten, ja erityisesti pk-sektorin, tuotannon osaamista ja tuotekehitystä. Lapissa on hyvät edellytykset kehittää pohjoisiin olosuhteisiin soveltuvaa teknologiaa, parantaa luonnonvarojen hyödyntämistä ja lisätä teollisuuden alihankinta- ja palvelutoimintaa sekä jatkojalostusta.

5) Läpileikkaavat osaamisalueet

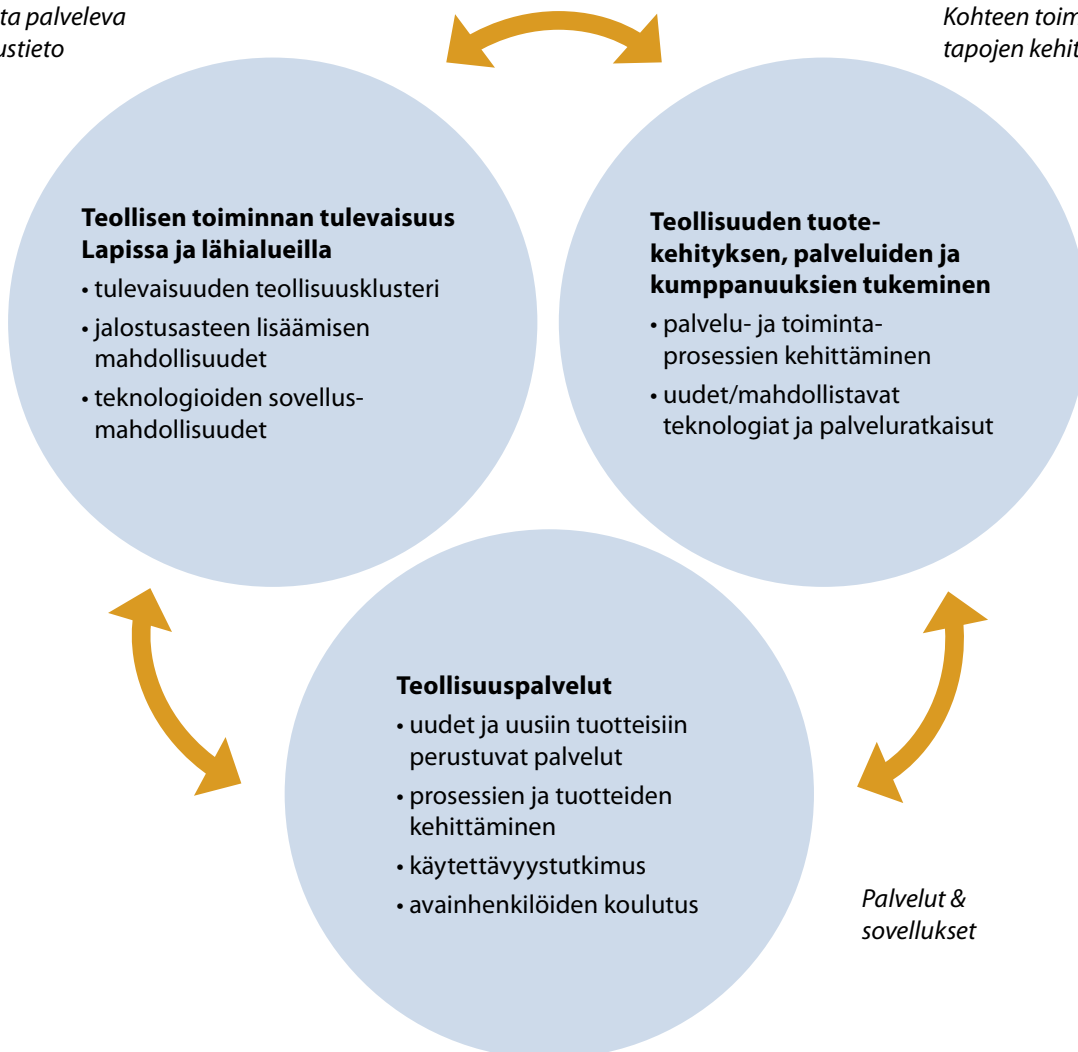
Painopistealojen kehittämisessä substanssiosaamisen tukena käytetään seuraavia Lapin korkeakoulujen vahvoja osaamisalueita: *liiketoiminta- ja yrittäjyysosaaminen, ICT-osaaminen* sekä *koulutusosaaminen*. Läpileikkaavien osaamisalueiden vahva läsnäolo kehittämistoiminnassa tähtää erityisesti pk-yritystoiminnan kehittämiseen

Painopistealojen kehittämistoiminnassa nämä läpileikkaavat osaamisalueet edistävät alan yrittäjyyttä, tukevat yritysten verkostoitumista ja kehittymistä, lisäävät yritystoiminnan osaamista sekä luovat parempia toimintaympäristöjä ja -käytäntöjä alueen yrityksille.

Teollisuuden Lappi

Kohdetta palveleva tutkimustieto

Kohteen toimintatapojen kehittäminen

5 Ohjelman toimeenpano

Lapin korkeakoulujen innovaatio-ohjelman toimeenpano ja toteutuminen varmistetaan seuraavilla, toisiaan täydentävillä toimenpiteillä:

5.1 Ohjelman huomiointi korkeakoulujen ohjausjärjestelmissä

Korkeakoulut sisällyttävät innovaatio-ohjelman linjaukset omiin strategioihinsa. Ohjelman toimeenpano varmistetaan korkeakoulujen strategioiden toimeenpanosuunnitelmissa sekä sisäisellä tavoite- ja tulosohjauksella.

5.2 Painopistealojen toimeenpanosuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen

Painopistealojen toimeenpanosuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen koordinoitiin korkeakoulut asettavat työryhmät seuraavasti:

- Matkailun, elämysten ja kulttuurin Lappi (työskentelyn koordinoinnista vastaa toistaiseksi MTI)
- Teollisuuden Lappi (työskentelyn koordinoinnista vastaa KTAMK)
- Luonnonvarojen Lappi (työskentelyn koordinoinnista vastaa RAMK)
- Hyvinvoinnin Lappi (työskentelyn koordinoinnista vastaa LaY)

Toimeenpanosuunnitelmissa määritellään ne tutkimus-, kehittämis- ja palvelutoimintaa sisältävät yhteiset hankekokonaisuudet ja uudet, luovat ratkaisut, joilla varmistetaan korkeakoulujen yhteisen innovaatio-ohjelman toteutuminen. Työryhmien tulee huomioida valmistelussaan läpileikkaavat osaamisalueet. Ryhmät jättävät toimeenpanosuunnitelmat ja raporttoivat toimeenpanon etenemisestä konsernin johtoryhmälle myöhemmin sovittavan aikataulun mukaisesti. Johtoryhmä linjaa toimeen-

panosuunnitelmien pohjalta korkeakoulukonsernin yhteisen esityksen maakunnan kehittämisen keskeisiin suunnitelmiin (maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma, maakunnan yhteistyöasiakirja).

Työryhmät asetetaan toistaiseksi. Työryhmät tarkistavat toimeenpanosuunnitelmia vuosittain.

Ryhmien toimintaa tuetaan Lapin korkeakoulukonserni -hankkeen resursseilla.

5.3 Osaamisen siirtoa kehittävä tutkimus

Ohjelman toimeenpanon tueksi käynnistetään osaamisen ja tiedon siirron malleja arvioiva ja kehittävä tutkimushanke. Hankkeen tavoitteena ovat toimintamallit, joilla edistetään tutkitun tiedon siirrettävyyttä alueen pk-yrityksille sekä julkisen sektorin kehittämistyöhön. Hanke vastaa innovaatio-ohjelmaa toteuttavissa hankkeissa syntyvien osaamisen siirtomallien dokumentoinnista ja analysoinnista.

5.4 Innovaatiotoiminta tukeva ohjeistus

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten hyödynnettävyyden tueksi Lapin korkeakouluissa on tuotettu keksintöohjesäännöt, joilla taataan korkeakoulukeksintölain asianmukainen soveltaminen käytännön T&K-työskentelyssä. Keksintöohjesääntö on tarkoitettu patentilla suojattavien, keksinnöllisten T&K-toiminnan tulosten ilmoittamisjärjestelmän ohjeistukseen.

Lapin korkeakoulut tulevat täydentämään innovaatio-ohjelmaa ja T&K-toiminnan ohjeistuksia laatimalla immateriaalioikeuksien, osaamisperustaiseen liiketoiminnan sekä T&K-toiminnan tulosten hyödyntämiseen liittyvien liiketaloudellisten periaatteiden linjaukset. Tarkennetut periaatelinjaukset ovat osa T&K-toiminnan tulosten hyödyntämisprosessia, korkeakoulujen henkilöstöpolitiikkaa sekä yhteiskuntasuhteita.

6 Ohjelman arviointi

Innovaatio-ohjelmaa arvioidaan sekä prosessin että vaikutusten näkökulmasta. Ohjelman toimintoja tutkitaan ja arvioidaan koko prosessin ajan, jolloin huomiota kiinnitetään ohjelman taustalähtökohtien valintaan ja niiden osuvuuteen, toimintamuotojen pätevytyteen sekä sisällöllisten valintojen aluevaikutavuuteen. Arviointi on koko ohjelmakauden aikainen palveluprosessi, jossa arvioidaan, kuinka valitut toimintatavat ovat toteutuneet ja millaisia toimintoja kehitetään edelleen ohjelman tavoitteiden toteutumiseksi.

Innovaatio-ohjelman vaikutuksia arvioidaan sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tarkastelun kohteena ovat ohjelman toiminnot ja niiden vaikutusten arviointi. Ohjelmasta arvioidaan sen tuottamat tuotokset, kuten hankkeet, koulutukset ja tutkimustoiminta. Lisäksi tarkastellaan saavutettuja tuloksia, kuten uusia tuotteita, julkaisuja ja toimintamalleja. Yleisellä tasolla arvioidaan ohjelman vaikutuksia aluekehitykseen, T&K-toimintaan ja alueen osaamiseen, mitä tarkastellaan muun muassa eri tilastojen avulla. Hankkeiden vaikutusten arvioinnin tueksi kehitetään yhteistä arviointikehikkoa, jossa hyödynnetään Lapin korkeakoulujen yhteistä projektinhallintajärjestelmää.

7 Taustamateriaali

- ASHEIM BJØRN T., COENEN LARS, SVENSSON-HENNING MARTIN (2003), Nordic SMEs and regional Innovation Systems. Final Report. Department of Social and Economic Geography, Lund University. Sweden. Nordic Industrial Fund. (pdf)
- HAUTAMÄKI ANTTI (2008), Kestävä innovointi. Innovaatiopolitiikka uusien haasteiden edessä. Sitran raportteja 76. Helsinki. (pdf)
- KARJULA KYÖSTI (2006), Vaurastuminen kansallisenä velvollisuutena. Alueellisen yritys- ja innovaatiotoiminnan selvitysraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 12/2006. (pdf)
- KOSTIAINEN JUHA (2007), Kaupunkiseutujen kehitys ja itseuudistuminen. Käsitteellistä perustaa etsimässä. SENTE työraportteja 16/2007. Tampereen yliopisto, Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. (pdf)
- LAPIN LIITTO (2008), Lapin suhdanteet 1/2008. www.lapinliitto.fi.
- LESTER RICHARD K. & SOTARAUTA MARKKU (2007), Innovation, Universities and the Competitiveness of Regions. Technology Review 214/2007. Tekes. (pdf)
- LEMOLA TARMO (2006), Alueellisen innovaatiopolitiikan suunta. KTM julkaisuja nro 10. Edita Publishing Oy. Helsinki. (pdf)
- SOTARAUTA MARKKU & KOSONEN KATI-JASMIN (2003), Institutional Capacity and Strategic Adaptation in Less Favored Regions. A South Ostrobothnian University Network as a Case in Point. Massachusetts Institute of Technology. Industrial Performance Center. Local Innovation Systems Project. (pdf)
- TERIS-PROJEKTIN raportit D3.2a Regional Innovation System of Lapland sekä D3.3 Analysis Report. EU:n 6. puiteohjelma. www.terisproject.net.
- TILASTOKESKUS, Tilastoja työllisyydestä sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. www.tilastokeskus.fi.

